VISHNU IAS

MODERN GURUKUL FOR CIVIL SERVICES

TGPSC G 1 | UPSC - CSE | APPSC G 1

UPSC MAINS 2025

TELUGU COMPULSORY MODEL PAPER - 02

QUESTION WITH MODEL ANSWERS

सत्यमेव जयते

WWW.VISHNUIAS.COM

https://t.me/vishnuiasmentor

8977900939

9000400939

తెలుగు / TELUGU

(తప్పనిసరి) / (Compulsory)

నిర్ణీత సమయం : మూడు గంటలు | గరిష్ట మార్కులు : 300

Time Allotted: Three hours | **Maximum Marks: 300**

ప్రశ్నపత్ర విశేష సూచనలు

ముందుగా ఈ క్రింది సూచనలన్నింటిని జాగ్రత్తగా చదివి, సమాధానాలను రాయండి :

అన్ని ప్రశ్నలకు సమాధానాలను రాయాలి.

ఒక్కొక్క ప్రశ్నకు / విభాగానికి మార్కులు ఆ ప్రక్కనే నిర్దేశింపబడి ఉంటాయి.

శీర్షికలో ప్రత్యేకంగా సూచింపబడిన స్థలాలలో తప్ప – అన్ని ప్రశ్నలకు సమాధానాలు **తెలుగులోనే (తెలుగు లిపిలోనే)** రాయాలి.

ప్రశ్నల వద్ద నిర్దేశించిన పదాల సంఖ్యను పాటించక ఎక్కువ రాసినా, తక్కువ రాసినా, ఉక్త పరిమితికంటే హెచ్చుతగ్గులున్నా మార్కులను తగ్గించటం జరుగవచ్చును.

ఈ లఘుపుస్తకంలో ఏదైనా ప్రశ్నకు, విభాగానికి సమాధానం రాయనప్పుడు ఖాళీ స్థలాన్ని విడిచిపెట్టక, ఆ చోట స్పష్టంగా కొట్టివేయాలి.

VISHNU IAS

Question Paper Specific Instructions

Please read each of the following instructions carefully before attempting questions:

All questions are to be attempted.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

*Answers must be written in **TELUGU (Telugu script)** unless otherwise directed in the question.*

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to and if answered in much longer or shorter than the prescribed length, marks may be deducted.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

Q1. ఈ క్రింది అంశాలలో ఒకదానిని గురించి సుమారు ఆరువందల (600) పదాలలో వ్యాసరచన చేయండి:100

(a) సైబర్ సెక్యూరిటీ ముప్పులు

(b) పాఠశాల విద్య ఒక క్రమశిక్షణను అందిస్తుంది, కానీ నిజమైన విద్య అనేది జీవితాంతం నేర్చుకునే ప్రయాణం.

(c) చట్ట పాలనను నిర్వహించడంలో భారత న్యాయవ్యవస్థ పాత్ర

(d) సుస్థిర అభివృద్ధి మరియు సహజ వనరులను రక్షించాల్సిన అవసరం.

Q2. ఈ క్రింది గద్య భాగాన్ని శ్రద్ధగా చదివి, దిగువ ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సరైన సమాధానాలను స్పష్టంగా వ్రాయండి :

12x5=60

అజర్‌బైజాన్‌లోని బాకులో జరుగుతున్న COP 29 సదస్సులో భారత ప్రతినిధి బృందం, అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు వాతావరణ మార్పుల నివారణకు మరింత ఆర్థిక సహాయం అందించాలని గట్టిగా కోరింది. అయితే, మరోవైపు భారతదేశం దేశీయంగా తీవ్రమైన కాలుష్య సమస్యలను ఎదుర్కొంటోంది. వాయు, జల, మరియు భూమి కాలుష్యాలు ప్రజల ఆరోగ్యంపై తీవ్ర ప్రభావం చూపుతున్నాయి. ఇది పర్యావరణం, ఆరోగ్యం రెండింటినీ కలిపి పరిష్కరించే విధానాల అవసరాన్ని నొక్కి చెబుతోంది.

ఐక్యరాజ్యసమితి పర్యావరణ కార్యక్రమం (UNEP) యొక్క 2024 ఉద్గారాల గ్యాప్ నివేదిక ఒక ఆందోళన కలిగించే విషయాన్ని వెల్లడించింది: భారతదేశంలో హరిత వాయు ఉద్గారాలు గత సంవత్సరం కంటే 6 శాతం పెరిగాయి. ఈ పెరుగుదల, స్థానిక కాలుష్య సమస్యలతో కలిసి, భారతదేశాన్ని ఒక కీలకమైన దశకు చేర్చింది. ఇక్కడ ఆర్థిక వృద్ధిని, పర్యావరణ సుస్థిరతను రెండింటినీ సమాంతరంగా సాధించాల్సి ఉంటుంది.

ప్రస్తుతం భారతదేశంలో పర్యావరణ పాలన అనేక విభాగాల మధ్య విభజించబడి ఉంది: సెంట్రల్ పొల్యూషన్ కంట్రోల్ బోర్డ్ (CPCB) ఉద్గారాల నియంత్రణపై దృష్టి పెడుతుంది, పర్యావరణ, అటవీ మరియు వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ (MoEFCC) విస్తృత పర్యావరణ విధానాలను రూపొందిస్తుంది, మరియు ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ (MoHFW) వ్యాధుల నిఘా బాధ్యతను నిర్వహిస్తుంది. ఈ విభజిత పాలనా వ్యవస్థ డేటా మార్పిడిని, సమన్వయ చర్యలను అడ్డుకుంటుంది, కాలుష్యం వల్ల కలిగే ఆరోగ్యపరమైన ప్రమాదాలను సమగ్రంగా పరిష్కరించే దేశ సామర్థ్యాన్ని పరిమితం చేస్తుంది.

వివిధ రాష్ట్రాలు, జనాభాపై జరిపిన ఎపిడెమియోలాజికల్ అధ్యయనాలు కాలుష్య కారకాలకు—ముఖ్యంగా సూక్ష్మ కణాలు (PM2.5)కు—గురికావడం వల్ల శ్వాసకోశ, గుండె సంబంధిత వ్యాధులు, జీవక్రియ లోపాలు, గర్భధారణ సమస్యలు, పిల్లల ఎదుగుదల మందగించడం మరియు మానసిక ఆరోగ్య సమస్యలు కూడా వస్తాయని పదేపదే నిరూపించాయి. ఈ భారం పిల్లలు, వృద్ధులు మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడిన వర్గాలపై ఎక్కువగా పడుతుంది, ఇది పర్యావరణ ఆరోగ్యపరమైన దుర్బలత్వంలో ఉన్న అసమానతలను స్పష్టం చేస్తుంది.

ఈ సంక్లిష్ట సమస్యలను ఎదుర్కోవడానికి, నిపుణులు ఒక ఏకీకృత పర్యావరణ ఆరోగ్య నియంత్రణ సంస్థ (EHRA) ఏర్పాటు చేయాలని సూచిస్తున్నారు. అటువంటి సంస్థ పర్యావరణ పర్యవేక్షణను ఆరోగ్య ప్రభావాల సమాచారంతో అనుసంధానిస్తుంది, వివిధ రంగాలలో విధాన రూపకల్పనను క్రమబద్ధీకరిస్తుంది మరియు కాలుష్య నియంత్రణ, ప్రమాద నివారణ రెండింటినీ లక్ష్యంగా చేసుకుని సమగ్ర నియంత్రణలను అమలు చేస్తుంది— తద్వారా భారతదేశంలో మరింత సురక్షితమైన ప్రజారోగ్యం, స్థిరమైన అభివృద్ధికి మార్గం సుగమం చేస్తుంది.

ప్రశ్నలు:

(a) COP 29 సదస్సులో భారతదేశం ప్రధానంగా ఏ విషయాన్ని నొక్కి చెప్పింది? 12

(b) భారతదేశంలో కాలుష్య సమస్యల వల్ల ప్రజల ఆరోగ్యంపై ఎలాంటి ప్రభావాలు పడుతున్నాయి? 12

(c) భారతదేశంలో పర్యావరణ పాలనా వ్యవస్థలో ఉన్న ప్రధాన లోపం ఏమిటి? 12

(d) పర్యావరణ కాలుష్యం వల్ల ఏ వర్గాల ప్రజలు ఎక్కువగా ప్రభావితం అవుతున్నారు? 12

(e) నిపుణులు సూచిస్తున్న 'ఏకీకృత పర్యావరణ ఆరోగ్య నియంత్రణ సంస్థ' (EHRA) యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు ఏమిటి? 12

Q3. ఈ క్రింది ప్రస్తావికను మీ సొంత మాటలలో మూడవ వంతు పరిమాణానికి కుదించండి. దీనికి శీర్షిక అవసరం లేదు : 60

ఆర్య తెల్లవారుజామున కొండ అంచున నిలబడింది, ఆమె హృదయం నిశ్శబ్ద ఆనందంతో నిండిపోయింది. బంగారు సూర్యుడు ఆకాశాన్ని కాంతుల పటంతో రంగులద్దాడు, ప్రతి కిరణం ఒక సున్నితమైన అవకాశాల గుసగుసలాగా ఆమెకు అనిపించింది. పాత స్నేహితులతో నవ్వుకున్న జ్ఞాపకాలు ఆమెలో కదిలాయి, వాటితో పాటు నమ్మకం, కలలు పంచుకున్న తీపిదనం ప్రసరించాయి. ఆ క్షణంలో, ప్రపంచం విశాలంగా తెరిచినట్లు అనిపించింది, ఆమె ఒక కొత్త ప్రారంభపు వాగ్దానాన్ని పీల్చుకుంది.

గాలి మారినప్పుడు, ఒక అనిశ్చితి చలి ఆర్య ఆలోచనల్లోకి చొరబడింది. ఆమె పక్కన పెట్టిన ప్రశ్నలు——ఆమె మార్గం గురించి, ఆమె ఎంపికల గురించి, ఆమె విలువ గురించి——ప్రకాశవంతమైన రోజున నల్లటి మేఘాలలా పైకి వచ్చాయి. ఆమె ముందుకు వేసే ప్రతి ఆలోచనాత్మక అడుగు సందేహంతో బరువెక్కినట్లు అనిపించింది, ఆమె గుండె చెప్పలేని భయాలతో బిగుసుకుపోయింది. భయం సహజమేనని, అది ఓటమి కాదని, జాగ్రత్తగా ఉండమని హెచ్చరించే సంకేతమని ఆమె తనకి తాను గుర్తు చేసుకుంది.

ఉదయం గడుస్తున్న కొద్దీ, వర్షం పడటం ప్రారంభమైంది, గత నష్టాల నుండి ఆర్య గుండెలోని బాధను ప్రతిబింబించింది. ఆకులపై సున్నితమైన చినుకుల చప్పుడు ఆమె వెనక్కి తీసుకున్న కన్నీళ్లను గుర్తు చేసింది, ఆమె

తిరిగి పొందలేని క్షణాల కోసం నిశ్శబ్దంగా అనుభవించిన దుఃఖం అది. అయినప్పటికీ, ఆ దుఃఖంలో, ఆమె ఒక నిశ్శబ్దమైన బలాన్ని కనుగొంది: ఒకసారి లోతుగా అనుభవించిన బాధ దాని శక్తిని చాలా వరకు కోల్పోతుందనే జ్ఞానం. ఆమె ముఖంపై పడిన ప్రతి చినుకు శుభ్రం చేస్తున్నట్లుగా అనిపించింది, ఆమెను దాగి ఉన్న భారాల నుండి విముక్తి చేసింది.

మధ్యాహ్నానికి, మేఘాలు విడిపోయాయి, తడి కొమ్మల మధ్య నుండి సూర్యరశ్మి నృత్యం చేసింది. ఆ దృశ్యాన్ని చూసి ఆర్య నవ్వింది, ఆమె గుండెలో ఒక సున్నితమైన వెచ్చదనం వికసించింది—ఆశ వచ్చింది. జీవితంలోని భావోద్వేగాలన్నీ ఒకదానితో ఒకటి అల్లుకుని ఉంటాయని, ప్రతి ఒక్కటి ఆమెగా మారిన వ్యక్తిత్వాన్ని రూపొందిస్తాయని ఆమె గుర్తించింది. కొత్త సంకల్పంతో, ఆమె క్రిందికి ఉన్న మెలికల మార్గం వైపు తిరిగింది, భయం, ఆనందం, దుఃఖం మరియు ఆశల సున్నితమైన పరస్పర చర్యతో ముందుకు నడవడానికి సిద్ధమైంది. (పదాలు 229).

Q4. ఈ క్రింది తెలుగువచనాన్ని ఆంగ్లంలోనికి అనువదించండి : 20

సూర్యాపేట అనే చిన్న గ్రామంలో వ్యవసాయం మాత్రమే జీవనాధారం. కానీ కొన్నేళ్లుగా వర్షాలు సరిగా పడకపోవడంతో రైతులు తీవ్ర ఇబ్బందులు పడ్డారు. అప్పుల ఊబిలో కూరుకుపోయిన రైతులకు భవిష్యత్తు అంధకారంగా మారింది. ఈ పరిస్థితిని చూసి ఆ గ్రామ యువకుడు రవి చలించిపోయాడు. ఏదైనా మార్పు తీసుకురావాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. కానీ అతనికి ఎలాంటి ప్రణాళిక లేదు.

ఒకరోజు రవి తన స్నేహితులతో కలిసి పొలాల పక్కన మాట్లాడుతున్నప్పుడు, ఒక సమస్య గుర్తించాడు. పొలం నుంచి వచ్చే వ్యర్థాలను, పనికిరాని వస్తువులను పారవేస్తున్నారు. వీటిని ఉపయోగించుకుని ఏదైనా చేయొచ్చని రవికి ఒక ఆలోచన వచ్చింది. ఈ వ్యర్థాలతో సేంద్రియ ఎరువులు, ఆవు పేడ నుంచి బయో-గ్యాస్ వంటివి తయారు చేయవచ్చని గ్రహించాడు. ఈ ఆలోచనను తన స్నేహితులకు చెప్పి, వారి సహకారంతో ఒక చిన్న ప్రాజెక్టును మొదలుపెట్టారు.

ఈ ప్రాజెక్టు విజయవంతం అవ్వడంతో, గ్రామంలోని ఇతర రైతులు కూడా ఆసక్తి చూపించారు. రవి మరియు అతని స్నేహితులు గ్రామస్తులకు శిక్షణ ఇచ్చి, అందరినీ ఈ ప్రాజెక్టులో భాగం చేశారు. ఉత్పత్తి అయిన సేంద్రియ ఎరువులను తమ పొలాలకు ఉపయోగించుకోవడం వల్ల పంట దిగుబడి పెరిగింది. మిగిలిన ఎరువులను మార్కెట్‌లో అమ్మి లాభాలు గడించారు. బయో-గ్యాస్ ద్వారా గ్రామంలోని ఇళ్లకు విద్యుత్తును సరఫరా చేశారు.

ఈ మార్పుల వల్ల సూర్యాపేట గ్రామం ఆర్థికంగా బలోపేతమైంది. రైతులు అప్పుల నుంచి బయటపడి, తమ కాళ్ల మీద తాము నిలబడ్డారు. రవి ఒక చిన్న ఆలోచనతో గ్రామం మొత్తాన్ని ఆర్థికంగా స్వతంత్రంగా మార్చాడు. ఈ కథ ఆర్థిక వ్యవస్థలో చిన్న మార్పులు కూడా ఎంత పెద్ద ప్రభావాన్ని చూపిస్తాయో తెలియజేస్తుంది. ఆత్మవిశ్వాసం, సామూహిక కృషి ఉంటే ఏదైనా సాధించవచ్చని నిరూపించింది.

Q5. ఈ క్రింది ఖండికను ఇంగ్లీసు నుండి తెలుగులోకి అనువదించండి : 20

In the sweltering heat of a coastal village in 1930, young Leela bent low over the salt flats, scooping handfuls of crystallized shoreline into her cloth sack. Word had spread that Mahatma Gandhi himself had called on every Indian to break the Salt Laws, not with guns or bombs, but with silent marches and unarmed defiance. As Leela felt the coarse grains press against her fingers, she remembered Gandhi's insistence that "truth and nonviolence are inseparable" and vowed to carry that conviction into the heart of British power.

At dawn the next day, Leela led a line of villagers toward the teeming market square, each person carrying a fistful of salt like a banner of resistance. They walked barefoot on dusty roads, singing hymns of freedom, refusing to scatter even when British officers shouted orders to disperse. When the deputy collector demanded they leave, Leela stepped forward and spoke softly of satyagraha—"holding firmly to truth"—and offered him a pinch of salt as both gift and challenge. The officer's anger faltered at her calm courage, but he raised his baton nonetheless.

As the first blows rained down, Leela bent neither her spine nor her spirit; instead, she shielded the children behind her, murmuring Gandhi's words: "In a gentle way, you can shake the world." The crowd did not retaliate; they bore the pain with doleful hymns on their lips, each cry an echo of moral resolve. News of the peaceful stand spread to nearby districts, drawing journalists who marveled that no stone was thrown, no bullet fired—yet authority trembled at this unstoppable wave of simple truth.

Inside the jagged-barred cell of the district jail, Leela sat cross-legged on the cold floor, fasting in solidarity with imprisoned elders and schoolteachers. She filled scrap paper with lines from the Bhagavad Gita and Gandhi's speeches, planning how to guide her people once released. Though the walls were gray and the days long, she felt them transform into a fortress of purpose, each passing hour forging collective will into a sharper weapon than any sword.

When the district magistrate finally ordered their release, villagers poured onto the road in jubilation, offering salt and flowers to their gentle heroine. Leela raised her stained palms to the sky, not in triumph over the British, but in celebration of a greater conquest—the awakening of conscience across the land. In every village that later marched for freedom, they would remember her example: that through unshakable truth and nonviolent resistance, oppressed souls can bend the arc of history toward justice.

Q6. (a) ఈ క్రింది జాతీయాలను మీ సొంత వాక్యాలలో ప్రయోగించండి : 2x5=10

(i) వంటింటి కుందేలు 2

(ii) పెళ్ళి నడకలు 2

VISHNU IAS ACADEMY | UPSC | TGPSC | APPSC | OPTIONALS: ANTHROPOLOGHY | PSIR | SOCIOLOGY | 9000400939

(iii) రావణకాష్ఠం 2

(iv) నీటిమీది రాత 2

(v) గాను గెద్దు 2

(b) ఈ క్రింది వాటికి సమానార్థక పదాలను వ్రాయండి : **2x5=10**

(i) పంచాస్యం 2

(ii) తిమిరం 2

(iii) ఇభము 2

(iv) కోవిదులు 2

(v) ఆశుగం 2

(c) ఈ క్రింది వాటికి వ్యతిరేకార్థ పదాలను వ్రాయండి : **2x5=10**

(i) నవీనం 2

(ii) పొగడు 2

(iii) సులభము 2

(iv) శీఘ్రం 2

(v) పూర్వ 2

(d) ఈ క్రింది పదాలలోని అక్షర దోషాలను సరిచేయండి : **2x5=10**

(i) అద్యపకుడు 2

(ii) అహ్లాదంగా 2

(iii) పరిస్తితి 2

(iv) సాధారనం 2

(v) సందెహం 2

Telugu Compulsory Paper – 02

Model Answers

Q1. ఈ క్రింది అంశాలలో ఒకదానిని గురించి సుమారు ఆరువందల (600) పదాలలో వ్యాసరచన చేయండి: 100

(a) సైబర్ భద్రతా ముప్పులు:

పరిచయం:

డిజిటల్ పరివర్తన కాలంలో భారతదేశానికి సైబర్ భద్రతా ముప్పులు అతి పెద్ద సవాళ్లలో ఒకటిగా మారాయి. వ్యక్తులు, వ్యాపారాలు, మరియు ప్రభుత్వ సంస్థలు ఒకదానితో ఒకటి అనుసంధానించబడిన యంత్రాంగాలు, ఆన్‌లైన్ సేవలను ఎక్కువగా ఉపయోగించుకుంటున్న తరుణంలో, హానికరమైన వ్యక్తులు వాటిలోని లోపాలను ఉపయోగించుకుని సమాచారాన్ని దొంగిలించడం, సేవలకు అంతరాయం కలిగించడం, ప్రజల నమ్మకాన్ని దెబ్బతీయడం వంటివి చేస్తున్నారు. ఈ ముప్పుల రకాలు, వాటి ప్రభావాలు, సవాళ్లు, మరియు వాటికి వ్యతిరేకంగా వ్యూహాత్మక చర్యలను అర్థం చేసుకోవడం దేశ భద్రత మరియు సామాజిక శ్రేయస్సును కాపాడటానికి చాలా ముఖ్యమైనది.

సైబర్ సెక్యూరిటీ ముప్పుల స్వభావం మరియు రకాలు:

సైబర్ నేరం: భారతదేశంలో సైబర్ నేరం ప్రధానంగా ఆర్థిక ఆస్తులు, వ్యక్తిగత సమాచారాన్ని లక్ష్యంగా చేసుకుంటుంది. ఇది ఫిషింగ్ స్కామ్‌లు, గుర్తింపు దొంగతనం, రాన్సమ్‌వేర్, ఆన్‌లైన్ మోసాల రూపంలో వ్యక్తమవుతుంది. దాడి చేసేవారు మోసపూరిత ఈమెయిళ్ళు, నకిలీ వెబ్‌సైట్‌ల ద్వారా బాధితులను మోసగించి, వారి బ్యాంకింగ్ వివరాలను సేకరించి లేదా అనధికారిక లావాదేవీలకు పాల్పడి, వ్యక్తులకు, ఆర్థిక సంస్థలకు భారీ నష్టాలను కలిగిస్తున్నారు.

సైబర్ గూఢచర్యం: రాజకీయ లేదా కార్పొరేట్ మద్దతు గల సైబర్ గూఢచర్యం అనేది సున్నితమైన ప్రభుత్వ, పారిశ్రామిక సమాచారాన్ని అనధికారికంగా పొందడం కోసం జరుగుతుంది. భారతదేశంలోని ఇంధన సంస్థలు, అణు పరిశోధనా కేంద్రాలు వంటి కీలక మౌలిక సదుపాయాలపై గూఢచర్య దాడులు జరిగి, వ్యూహాత్మక ప్రణాళికలు, రహస్య సమాచారాన్ని దొంగిలించడం ద్వారా దేశ భద్రత, పారిశ్రామిక పోటీతత్వం దెబ్బతింటున్నాయి.

సైబర్‌వార్‌ఫేర్: సైబర్‌వార్‌ఫేర్ అనేది తుపాకీ కాల్చకుండానే దేశంలోని ముఖ్యమైన వ్యవస్థలను——పవర్ గ్రిడ్లు, సమాచార యంత్రాంగాలు, రవాణా వ్యవస్థలు——దెబ్బతీయడానికి రూపొందించిన దాడులను సూచిస్తుంది. భారతదేశంలో విద్యుత్ పంపిణీ యంత్రాంగాలపై జరిగిన ప్రయోగాలలో, లక్షిత దాడులు ఎలా విస్తృతమైన విద్యుత్ అంతరాయాలకు దారితీస్తాయో వెల్లడైంది. ఇది ఆధునిక సంఘర్షణలో సైబర్‌స్పేస్ పాత్ర ఐదవ కోణంగా నిలుస్తుందని రుజువు చేసింది.

సైబర్‌టెర్రరిజం: సైబర్‌టెర్రరిజం అనేది డిజిటల్ సాధనాలను ఉపయోగించి ప్రజలలో భయాన్ని సృష్టించడం, భావజాల లక్ష్యాలను సాధించడం కోసం ప్రభుత్వ సేవలు, కీలక సైబర్ మౌలిక సదుపాయాలను లక్ష్యంగా చేసుకోవడం. రైల్వే రిజర్వేషన్ వ్యవస్థలు, ఆరోగ్య సంరక్షణ పోర్టల్‌లను హ్యాక్ చేయడానికి చేసిన ప్రయత్నాలు, ప్రభుత్వ సేవలను నాశనం చేయడం ద్వారా ఉగ్రవాదులు ఎలా భయాన్ని పెంచుతారో చూపుతున్నాయి. ఇది పౌరులను కాపాడటంలో ప్రభుత్వ సామర్థ్యంపై నమ్మకాన్ని దెబ్బతీస్తుంది.

వర్ధమాన ముప్పులు: భారతదేశంలో కొత్తగా వస్తున్న సైబర్ ముప్పులలో అధునాతన స్థిర ముప్పులు (APTs) ఉన్నాయి. ఇవి నెట్‌వర్క్‌లలో దీర్ఘకాలం, రహస్యంగా ఉంటాయి. అలాగే, విస్తృతంగా ఉపయోగించే సాఫ్ట్‌వేర్ లైబ్రరీలను దెబ్బతీసే సప్లై-చైన్ దాడులు, నిజ సమయంలో తమను తాము మార్చుకునే AI- ఆధారిత దాడులు వంటివి కూడా ఉన్నాయి. స్మార్ట్-సిటీ ప్రాజెక్టులు, 5G నెట్‌వర్క్‌లలో IoT పరికరాల వేగవంతమైన విస్తరణ వల్ల మరింత అధునాతనమైన శత్రువులకు దాడి చేసే అవకాశాలు పెరుగుతున్నాయి.

సైబర్ సెక్యూరిటీ ముప్పుల ప్రభావాలు:

ఆర్థిక ప్రభావం: సైబర్ సంఘటనలు భారతీయ వ్యాపారాలపై భారీ ఆర్థిక భారాన్ని మోపుతున్నాయి. ఒక్కో సమాచార ఉల్లంఘన వల్ల సగటున ₹17.6 కోట్ల నష్టం కలుగుతుంది. ఇ-కామర్స్ వేదికలు, డిజిటల్ చెల్లింపు సేవలు ఆదాయ నష్టాలు, మరమ్మత్తు ఖర్చులను ఎదుర్కొంటాయి. వినియోగదారుల విశ్వాసం తగ్గడం వల్ల డిజిటల్ వాడకం నెమ్మదిగా సాగి, ఆర్థిక వృద్ధిని నిలిపివేస్తుంది.

రాజకీయ ప్రభావం: మెసేజింగ్ యాప్‌లు, సామాజిక వేదికలలో తప్పుడు సమాచారం ప్రచారాలు భారతదేశంలో ఎన్నికల ఫలితాలను ప్రభావితం చేశాయి. ఇది ఎన్నికల సమగ్రత, ప్రజాస్వామ్య నిలకడపై ఆందోళనలను పెంచుతుంది. పురపాలక ఈ-గవర్నెన్స్ పోర్టల్‌లు, ప్రజా ఫిర్యాదుల వ్యవస్థలకు అంతరాయం కలిగించే సైబర్‌దాడులు ప్రభుత్వ పాలనా స్పందన, చట్టబద్ధతపై పౌరుల నమ్మకాన్ని దెబ్బతీస్తున్నాయి.

సామాజిక ప్రభావం: ఆధార్ వివరాలు, బ్యాంక్ వివరాలు లీకవ్వడం వల్ల గోప్యత, వ్యక్తిగత భద్రతపై ప్రజలలో ఆందోళన పెరిగింది. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో ప్రభుత్వ సంస్థల పేరుతో వచ్చే SMS ఫిషింగ్ స్కామ్‌లు ఆర్థికంగా బలహీన వర్గాలను చాలా దెబ్బతీశాయి. ఇది డిజిటల్ అక్షరాస్యత, అవగాహన యొక్క ఆవశ్యకతను నొక్కి చెబుతుంది.

సాంకేతిక ప్రభావం: తరచుగా జరిగే సైబర్ భద్రతా ఉల్లంఘనలు వనరులను ఆవిష్కరణల నుండి సంఘటనల స్పందన వైపు మళ్ళిస్తాయి. ఇది ప్రాజెక్టుల ఖర్చులను పెంచి, అధునాతన ప్రయోగాలను ఆలస్యం చేస్తుంది. భారతీయ స్మార్ట్-సిటీ పైలట్లలో IoT సెన్సర్ యంత్రాంగాలు, పారిశ్రామిక నియంత్రణ వ్యవస్థలలో కనుగొన్న లోపాలు కొత్త సాంకేతికతలలో భద్రత-బై-డిజైన్ సూత్రాలను పొందుపరచడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతున్నాయి.

చట్టపరమైన ప్రభావం: భారతదేశ ప్రధాన చట్టం, ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ యాక్ట్, 2000 (2008లో సవరించబడింది), క్లౌడ్-నేటివ్ ముప్పులు, AI-ఆధారిత దాడులు, క్వాంటం-యుగపు బలహీనతలకు సంబంధించి స్పష్టమైన నిబంధనలను కలిగి లేదు. CERT-IN, NCIIPC, మరియు రాష్ట్ర సైబర్ కణాల మధ్య అధికార పరిధి అతివ్యాప్తి చెందడం వల్ల చట్ట అమలులో ఖాళీలు ఏర్పడి, సైబర్ నేరస్థులపై చట్టపరమైన చర్యలు, విచారణలు ఆలస్యం అవుతున్నాయి.

జాతీయ భద్రతా ప్రభావం: రక్షణ యంత్రాంగాలపై నిరంతర పరిశీలన, సరిహద్దు-నిర్వహణ వ్యవస్థలలోకి చొరబడే ప్రయత్నాలు శత్రువులు సైబర్‌స్పేస్‌ను ఎలా నిఘా కోసం, భవిష్యత్ సంఘర్షణలకు ఎలా సిద్ధం కావడానికి ఉపయోగిస్తారో వెల్లడిస్తున్నాయి. భారతదేశ త్రివిధ సేవల సైబర్ కమాండ్ ఏర్పాటు, సైబర్‌స్పేస్ ఒక వ్యూహాత్మక యుద్ధభూమి అని గుర్తించి, సమగ్రమైన దాడి, రక్షణ సామర్థ్యాలు అవసరమని సూచిస్తుంది.

సవాళ్లు:

మౌలిక సదుపాయాలు మరియు గుర్తింపులో లోపాలు: భారతదేశ సైబర్ భద్రతా మౌలిక సదుపాయాలు దాడుల సంఖ్య, క్లిష్టతతో పోటీపడటానికి కష్టపడుతున్నాయి. చాలా సెక్యూరిటీ ఆపరేషన్స్ సెంటర్‌లు (SOCs) అధునాతన ముప్పు-గుర్తింపు సాధనాలను కలిగి లేవు. దీని వల్ల శత్రువులు కీలక యంత్రాంగాలలో తమ స్థానాలను నెలకొల్పినప్పుడు చాలా ఆలస్యంగా గుర్తిస్తారు.

సంస్థాగత విభజన: కేంద్ర సంస్థలు, రాష్ట్ర సైబర్ కణాలు, మరియు రెగ్యులేటర్ల మధ్య సమన్వయం విడివిడిగా ఉంది. అస్పష్టమైన ఆదేశాలు, పేలవమైన సమాచార మార్పిడి వల్ల ప్రత్యేకించి చిన్న రాష్ట్రాలలో—సవాళ్లు, లోపాలు పరిష్కరించబడకుండా మిగిలిపోతున్నాయి. ఇది మొత్తం సంఘటన-స్పందన నిర్మాణాన్ని బలహీనపరుస్తుంది.

నైపుణ్యాల కొరత: భారతదేశంలో శిక్షణ పొందిన సైబర్ భద్రతా నిపుణుల డిమాండ్ సరఫరాను చాలా మించిపోయింది. విద్యా సంస్థలు, శిక్షణా కార్యక్రమాలు ముప్పు నిఘా, నైతిక హ్యాకింగ్, డిజిటల్ ఫోరెన్సిక్స్‌లో తగినంత మంది నిపుణులను ఉత్పత్తి చేయలేకపోతున్నాయి. దీని వల్ల చాలా సంస్థలు పరిమిత భద్రతా నైపుణ్యం ఉన్న సాధారణ IT సిబ్బందిపై ఆధారపడవలసి వస్తుంది.

ముందుస్తు చర్యలు:

సామర్థ్యం నిర్మాణం మరియు నైపుణ్యాల అభివృద్ధి: భారతదేశ సైబర్ భద్రతా శ్రామిక శక్తిని బలోపేతం చేయడానికి, ప్రభుత్వం, పరిశ్రమ, విద్యాసంస్థల మధ్య భాగస్వామ్యాల ద్వారా ప్రత్యేక శిక్షణా కార్యక్రమాలను విస్తరించాలి. నైతిక హ్యాకింగ్, సంఘటనల స్పందన, భద్రతా విశ్లేషణలలో సర్టిఫికేషన్ కోర్సులు నిపుణులకు కీలక యంత్రాంగాలను రక్షించడానికి అవసరమైన ఆచరణాత్మక నైపుణ్యాలను అందిస్తాయి.

చట్టపరమైన మరియు విధాన సంస్కరణలు: క్లౌడ్-ఆధారిత ముప్పులు, AI-ఆధారిత దాడులు, మరియు క్వాంటం-యుగపు క్రిప్టోగ్రఫీలను స్పష్టంగా పరిష్కరించడానికి ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ చట్టాన్ని అప్‌డేట్ చేయడం చాలా అవసరం. స్పష్టమైన సంస్థ పాత్రలు, క్రమబద్ధమైన అమలు విధానాలతో ఒక ఏకీకృత జాతీయ సైబర్ భద్రతా వ్యూహాన్ని ఏర్పాటు చేయడం చట్టపరమైన స్పష్టతను మెరుగుపరుస్తుంది, విచారణలను వేగవంతం చేస్తుంది.

ప్రభుత్వ-ప్రైవేట్ మరియు అంతర్జాతీయ సహకారం: బ్యాంకులు, టెలికాం ప్రొవైడర్లు, ప్రభుత్వ సంస్థల మధ్య నిజ-సమయ ముప్పు-నిఘా సమాచారాన్ని పంచుకునే వేదికలను సృష్టించడం వల్ల కొత్తగా వస్తున్న ముప్పులకు త్వరగా ప్రతిస్పందించగలుగుతారు. మిత్ర దేశాలతో ఉమ్మడి సైబర్ వ్యాయామాలు, ఒప్పందాలలో పాల్గొనడం వల్ల భారతదేశం అంతర్జాతీయ సైబర్ శత్రువులకు వ్యతిరేకంగా నిలకడగా ఉంటుంది, ఉత్తమ పద్ధతులను పంచుకోగలుగుతుంది.

ముగింపు:

ఆర్థికంగా ప్రేరేపితమైన రాన్సమ్‌వేర్ నుండి రాజకీయ ప్రేరేపిత గూఢచర్యం, మౌలిక సదుపాయాలను లక్ష్యంగా చేసుకునే సైబర్‌వార్‌ఫేర్ వంటి మారుతున్న సైబర్ ముప్పులను ఎదుర్కొనడానికి భారతదేశం ఒక సమగ్రమైన, అనుగుణమైన సైబర్

సెక్యూరిటీ విధానాన్ని అవలంబించాలి. ఈ ముప్పుల ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక, సాంకేతిక, చట్టపరమైన, జాతీయ భద్రతా కోణాలు ఒకదానితో ఒకటి లోతుగా ముడిపడి ఉన్నాయి. అందువల్ల, ప్రభుత్వ ఏజెన్సీలు, ప్రైవేట్ పరిశ్రమ, పౌర సమాజం మధ్య సమన్వయ చర్యలు అవసరం. గుర్తింపు మౌలిక సదుపాయాలను బలోపేతం చేయడం, సంస్థాగత నిర్మాణాలను క్రమబద్ధీకరించడం, ప్రత్యేక నైపుణ్యాలను పెంపొందించడం, చట్టాలను ఆధునీకరించడం, దేశీయ, అంతర్జాతీయ సహకారాన్ని పెంపొందించడం ద్వారా భారతదేశం తన డిజిటల్ ఆర్థిక వ్యవస్థను రక్షించుకోవడానికి, ప్రజాస్వామ్య పాలనను నిలబెట్టుకోవడానికి, మరియు పెరుగుతున్న అనుసంధాన ప్రపంచంలో ప్రజల నమ్మకాన్ని కాపాడుకోవడానికి నిలకడ గల రక్షణలను నిర్మించగలదు.

(Or)

(b) పాఠశాల విద్య ఒక క్రమశిక్షణను అందిస్తుంది, కానీ నిజమైన విద్య అనేది జీవితాంతం నేర్చుకునే ప్రయాణం:

పరిచయం:

తెలియని నగరంలో రద్దీగా ఉన్న వీధిలో, ఒక క్షణంలో పాస్‌పోర్ట్ పోయింది—అది ఒకరి భద్రతా భావాన్ని హరించివేయగలదు. కఠినమైన కాన్వెంట్ పాఠశాలలో పెరిగిన తెలివైన విద్యార్థి అర్జున్, విదేశాల్లో అలాంటి సంక్షోభంలో చిక్కుకున్నాడు. అతని అద్భుతమైన మార్కులు, నిష్కళంకమైన పఠనాలు అధికారులు గుర్తింపు రుజువును అడిగినప్పుడు పెద్దగా సహాయపడలేదు. అతడిని కాపాడింది పాఠ్యపుస్తకాలలోని జ్ఞానం కాదు, నిశ్చలంగా తనను తాను వ్యక్తపరచడం, సాంస్కృతిక సూచనలకు త్వరగా అనుగుణంగా మారడం, మరియు అధికారులతో వ్యవహరించే నమ్మకం. అర్జున్ అనుభవం ఒక ముఖ్యమైన సత్యాన్ని నొక్కి చెబుతుంది: పాఠశాల విద్య క్రమశిక్షణను, ప్రాథమిక జ్ఞానాన్ని నేర్పించినప్పటికీ, నిజమైన విద్య జీవితంలోని ఊహించని పరీక్షల ద్వారా నిరంతరం వ్యక్తమవుతుంది.

పాఠశాల విద్య మరియు దాని పాత్రను నిర్వచినం:

పాఠశాల విద్య అనేది సంస్థలలో అందించే ఒక నిర్దిష్ట సమయం, నిర్మాణాత్మకమైన విద్యా ప్రణాళిక. ప్రాథమిక తరగతుల నుండి ఉన్నత పాఠశాల వరకు, విద్యార్థులు అక్షరాస్యత, సంఖ్యా పరిజ్ఞానం, శాస్త్రీయ భావనలు, సాంఘిక శాస్త్రాలను నేర్చుకుంటారు. నిర్దేశిత దినచర్య—గంట మోగడం, హోమ్‌వర్క్ గడువులు, పరీక్షలు—సమయపాలన, విధేయత, పట్టుదల వంటి అలవాట్లను పెంపొందిస్తాయి. ఈ అంశాలు యువ మనస్సులను క్రమబద్ధమైన వ్యవస్థలలో, అది ఉన్నత విద్య అయినా లేదా ఉద్యోగం అయినా, నమ్మకమైన భాగస్వాములుగా తీర్చిదిద్దుతాయి.

పాఠశాల విద్య యొక్క పరిమితులు:

అయితే, పాఠశాల విద్యకు దాని పరిమితులు ఉన్నాయి. విద్యా ప్రణాళికలు తరచుగా సాంకేతిక పురోగతులకు వెనుకబడి ఉంటాయి; కృత్రిమ మేధస్సు లేదా వాతావరణ నిలకడ వంటి విషయాలు క్లుప్త మాడ్యూళ్లుగా లేదా ఐచ్ఛిక కోర్సులుగా కుదించబడవచ్చు. అంతేకాక, చాలా భారతీయ తరగతి గదులలో ఇంకా ప్రబలంగా ఉన్న వల్లె వేయడం, సృజనాత్మకతను

అణచివేయగలదు మరియు స్వతంత్ర విచారణను నిరుత్సాహపరచగలదు. వాస్తవ ప్రపంచ సమస్యలు బహుళ-విషయ ఆలోచనను డిమాండ్ చేసినప్పుడు, సంప్రదాయ పాఠశాల విద్య గ్రాడ్యుయేట్లను సరిగా సిద్ధం చేయలేకపోతుంది.

నిజమైన విద్య అనేది జీవితాంతం కొనసాగే అభ్యాసం:

నిజమైన విద్య సిలబస్‌లు, తరగతి గదులను దాటిపోతుంది. ఇది ఊహాజనితాలను ప్రశ్నించడం, పరిష్కారాలతో ప్రయోగాలు చేయడం, మరియు ఫలితాలపై ప్రతిబింబించడం యొక్క ఎల్లప్పుడూ అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రక్రియ. కొత్త భాషను నేర్చుకోవడం, మధ్య వయస్సులో వృత్తిని మార్చుకోవడం, లేదా భావోద్వేగ నిలకడను పెంపొందించుకోవడం వంటివి, జీవితాంతం నేర్చుకునేవారు సవాళ్ళను ఎదుగుదల అవకాశాలుగా స్వీకరిస్తారు. వారు వైఫల్యాన్ని ఓటమిగా కాకుండా, తదుపరి దశకు మార్గనిర్దేశం చేసే అభిప్రాయంగా చూస్తారు.

తాత్విక మరియు నాగరిక దృక్పథాలు:

యుగాలుగా తత్వవేత్తలు ఈ విస్తృతమైన దృక్పథాన్ని సమర్థించారు. సోక్రటీస్ "పరీక్షించని జీవితం జీవించడానికి అర్హమైనది కాదు" అని నొక్కి చెప్పాడు, కేవలం వాస్తవాలను సేకరించడం కంటే స్వీయ-ప్రతిబింబానికి ప్రాధాన్యత ఇచ్చాడు. భారతదేశంలో, పురాతన గురుకుల వ్యవస్థ నిర్మాణాత్మక బోధనను అనుభవపూర్వక పనులతో కలిపింది—విద్యార్థులు రాత్రి ఆకాశాన్ని గీయడం ద్వారా ఖగోళశాస్త్రం నేర్చుకున్నారు మరియు సమాజంలో సేవ చేయడం ద్వారా నీతిని నేర్చుకున్నారు. "ఆ నో భద్రాః క్రతవో యంతు విశ్వతః" ("మంచి ఆలోచనలు అన్ని దిశల నుండి మన వద్దకు రావాలి") వంటి ఋగ్వేద శ్లోకాలు నిరంతర జ్ఞానానికి ఉన్న స్వీకరణ స్వభావాన్ని సూచిస్తాయి.

సామాజిక మరియు సాంస్కృతిక కోణాలు:

వ్యక్తిగత అభివృద్ధికి మించి, జీవితాంతం విద్య సామాజిక పురోగతిని ప్రోత్సహిస్తుంది. లింగ సమానత్వం, పర్యావరణ సంరక్షణ, డిజిటల్ పౌరసత్వం కోసం ఉద్యమాలు పౌరులు అధికారిక సెట్టింగ్‌ల వెలుపల—సమాజ వర్క్‌షాప్‌లు, ఆన్‌లైన్ వేదికలు లేదా అట్టడుగు క్రియాశీలత ద్వారా—నేర్చుకున్నప్పుడు తరచుగా ఉద్భవిస్తాయి. ఉదాహరణకు, వేలాది భారతీయ మహిళలు స్థానిక శిక్షణా కేంద్రాల ద్వారా డిజిటల్ చెల్లింపు యాప్‌లను నేర్చుకుని, ఆర్థికంగా తమను తాము సాధికారత చేసుకున్నారు. ఇది మహిళలు, ఆర్థికం చుట్టూ ఉన్న సామాజిక నిబంధనలను మార్చివేస్తుంది.

ఆర్థిక మరియు వృత్తిపరమైన కోణాలు:

నేటి విజ్ఞాన ఆర్థిక వ్యవస్థలో, నైపుణ్యాలు కొన్ని సంవత్సరాలలో నిరుపయోగంగా మారవచ్చు. పాత ప్రోగ్రామింగ్ భాషలలో శిక్షణ పొందిన ఒక IT గ్రాడ్యుయేట్ సంబంధితంగా ఉండటానికి క్లౌడ్ కంప్యూటింగ్ లేదా సైబర్ భద్రతలో నైపుణ్యాలను మెరుగుపరచుకోవాలి. మహారాష్ట్రలోని చిన్న వ్యాపార యజమానులు వ్యవసాయ-సాంకేతిక సెమినార్లకు హాజరైన తర్వాత డ్రోన్-ఆధారిత పంట పర్యవేక్షణను స్వీకరించారు, ఇది దిగుబడి, ఆదాయాలను పెంచింది. జీవితాంతం నేర్చుకునేవారు తమ ఉద్యోగ సామర్థ్యాన్ని కాపాడుకుంటారు మరియు ఆర్థిక చైతన్యానికి తోడ్పడతారు.

మానసిక కోణం:

వ్యక్తిగత, వృత్తిపరమైన ఒడిదుడుకులను ఎదుర్కొనడానికి కీలకమైన భావోద్వేగ మేధస్సు, మానసిక నిలకడలు పాఠ్యపుస్తకాల నుండి అరుదుగా ఉద్భవిస్తాయి. ఉద్యోగం కోల్పోవడం లేదా ఆరోగ్య సంక్షోభాలు వంటి జీవితంలోని ఎదురుదెబ్బలు, ఏ పరీక్షా కొలవలేని విధంగా అనుగుణ్యత, సానుభూతిని నేర్పిస్తాయి. స్వీయ-ప్రతిబింబ పద్ధతులను—డైరీ రాయడం, మైండ్‌ఫుల్‌నెస్, మెంటరింగ్—అలవాటు చేసుకున్న వ్యక్తులు మార్పు మధ్య వృద్ధి చెందడానికి మానసిక చురుకుదనాన్ని పెంపొందించుకుంటారు.

సాంకేతిక కోణం:

AI, IoT, మరియు బయోటెక్‌లో వేగవంతమైన ఆవిష్కరణలు నిరంతరం అవకాశాలను, ప్రమాదాలను తిరిగి రూపొందిస్తున్నాయి. పూణే మరియు విశాఖపట్నంలోని భారతీయ స్మార్ట్-సిటీ ప్రాజెక్టులు సెన్సర్ నెట్‌వర్క్‌లలో లోపాలను ఎదుర్కొన్నాయి, దీనితో మున్సిపల్ ఇంజనీర్లు ప్రాజెక్టు మధ్యలో సైబర్ సెక్యూరిటీ సర్టిఫికేషన్లను పొందడానికి ప్రేరేపించింది. ఆన్‌లైన్ కోర్సులు, హ్యాకథాన్‌లు ఇప్పుడు నిరంతర అభ్యాసాన్ని సాధ్యం చేస్తున్నాయి, తద్వారా నిపుణులు కొత్తగా వస్తున్న సాంకేతిక దృశ్యాలకు త్వరగా ప్రతిస్పందించగలరు.

పాఠశాల విద్య మరియు జీవితాంతం అభ్యాసాన్ని కలపడం:

పాఠశాల విద్య మరియు జీవితాంతం విద్య ఒక ఏకీకృత ప్రయాణంలో రెండు పూరక దశలు. పాఠశాలలు ప్రాజెక్ట్-ఆధారిత అభ్యాసం, విమర్శనాత్మక-ఆలోచన వ్యాయామాలు, మరియు వాస్తవ ప్రపంచ సమస్యలకు బహిర్గతం చేయడం ద్వారా ఉత్సుకతను రేకెత్తించవచ్చు. విశ్వవిద్యాలయాలు మాడ్యులర్ కోర్సులు, పూర్వ విద్యార్థుల వెబ్‌నార్లు, మెంటర్‌షిప్ నెట్‌వర్క్‌లను అందించడం ద్వారా జీవితాంతం అభ్యాస మనస్తత్వాలను ప్రోత్సహించగలవు. అధికారిక విద్య విచారణ, అనుగుణ్యత అలవాట్లను నిక్షిప్తం చేసినప్పుడు, అది డిప్లొమాలు పొందిన తర్వాత కూడా జ్ఞానాన్ని కొనసాగించడానికి విద్యార్థులను సిద్ధం చేస్తుంది.

విధానం మరియు జాతీయ అభివృద్ధి దృక్పథం:

భారతదేశం వంటి భిన్నత్వమున్న దేశానికి, పాఠశాల విద్య మౌలిక సదుపాయాలను బలోపేతం చేయడం—నాణ్యమైన విద్యకు సార్వత్రిక ప్రాప్యత—ప్రాథమికమైనది. అదే సమయంలో, వయోజన అక్షరాస్యత కార్యక్రమాలు, నైపుణ్య-అభివృద్ధి మిషన్లు (ఉదా. స్కిల్ ఇండియా), మరియు డిజిటల్ లెర్నింగ్ ప్లాట్‌ఫారమ్‌లను (ఉదా. స్వయం) ప్రోత్సహించడం జీవితాంతం అభ్యాస సంస్కృతిని పెంపొందిస్తుంది. ప్రజా గ్రంథాలయాలు సమాజ విజ్ఞాన కేంద్రాలుగా మారడం, మరియు కార్పొరేట్ నైపుణ్యాల మెరుగుదల కార్యక్రమాలకు పన్ను ప్రోత్సాహకాలు వంటివి నిరంతర విద్యను విస్తరించగల విధానాలకు ఉదాహరణలు.

ముగింపు:

పాఠశాల విద్య జ్ఞానం, క్రమశిక్షణ ఇటుకలను వేస్తుంది; జీవితాంతం విద్య వాటిని మార్పును తట్టుకోగల ఒక నిలకడ గల నిర్మాణంగా కలుపుతుంది. నైపుణ్యం వలె అనుగుణ్యత కూడా విలువైనదిగా ఉన్న ఈ యుగంలో, అభ్యాసాన్ని నిలిపివేసినవారు నిరుపయోగంగా మారే ప్రమాదం ఉంది, అయితే నిరంతర అభ్యాసకులు వృద్ధి, తోడ్పాటు యొక్క కొత్త దిగంతాలను

గుర్తిస్తారు. నిజమైన విద్య పాఠశాల గంట చివరి మోతకు పరిమితం కాదు, కానీ అది ప్రతి సవాలులోనూ, నేర్చుకున్న ప్రతి పాఠంలోనూ ప్రతిధ్వనిస్తుంది.

(Or)

(c) చట్ట పాలనను నిర్వహించడంలో భారత న్యాయవ్యవస్థ పాత్ర

పరిచయం:

చట్టబద్ధ పాలన ప్రకారం, ప్రభుత్వం సహా అందరు వ్యక్తులు మరియు సంస్థలు బహిరంగంగా ప్రకటించిన చట్టాలకు కట్టుబడి ఉండాలి మరియు స్వతంత్ర న్యాయ నిర్ణయాలకు లోబడి ఉండాలి. భారతదేశం యొక్క రాజ్యాంగ ప్రజాస్వామ్యంలో, న్యాయవ్యవస్థ ఈ సూత్రానికి రక్షకుడిగా నిలుస్తుంది. శాసనసభ కానీ, కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థ కానీ ప్రాథమిక హక్కులను అతిక్రమించకుండా, లేదా రాజ్యాంగ పరిమితులను ఉల్లంఘించకుండా ఇది నిర్ధారిస్తుంది. చట్టాలను విశ్లేషించడం, ప్రభుత్వ చర్యలను పరిశీలించడం మరియు బాధిత పౌరులకు పరిష్కారాలను అందించడం ద్వారా, న్యాయస్థానాలు రాజ్యాంగం యొక్క సర్వోన్నతత్వాన్ని కాపాడతాయి మరియు నిరంకుశ అధికారాన్ని నిరోధిస్తాయి.

చట్టబద్ధ పాలన యొక్క భావన:

మూలంలో, చట్టబద్ధ పాలన అంటే ఎవరూ చట్టానికి అతీతులు కారు మరియు అందరికీ దాని ముందు సమానమైన చికిత్స లభిస్తుంది. ఈ సూత్రం పాలనలో పారదర్శకత, చట్టాల అన్వయంలో ఊహాగానాలకు తావు లేకుండా ఉండడం, మరియు నిష్పాక్షిక న్యాయస్థానాల ద్వారా ఫిర్యాదులకు పరిష్కారం పొందడం వంటివి డిమాండ్ చేస్తుంది. భారతీయ న్యాయవ్యవస్థ ఈ ఆదర్శాలను వాస్తవంలోకి తీసుకువస్తుంది. ఇది ప్రక్రియలో నిష్పక్షపాతాన్ని నొక్కి చెబుతుంది, వివక్షాపూరిత చర్యలను కొట్టివేస్తుంది మరియు కార్యనిర్వాహక నిర్ణయాలకు చట్టపరమైన అధికారం ఉండాలని పట్టుబట్టింది. ఢిల్లీ హైకోర్టు నోటీసు లేకుండా ఇళ్లను కూల్చివేయడాన్ని రద్దు చేసినప్పుడు, ప్రజాదరణ పొందిన విధానాలు కూడా సరైన ప్రక్రియను పాటించాలని అది పునరుద్ఘాటించింది.

రాజ్యాంగ రక్షకుడిగా న్యాయవ్యవస్థ:

సుప్రీంకోర్టు మరియు హైకోర్టులు భారతదేశ రాజ్యాంగానికి సంరక్షకులుగా వ్యవహరిస్తాయి. న్యాయ సమీక్ష ద్వారా, కోర్టులు ప్రాథమిక హక్కులను ఉల్లంఘించే లేదా అదనపు అధికారాన్ని పోగుచేసే శాసనాలను లేదా కార్యనిర్వాహక ఉత్తర్వులను రద్దు చేయగలవు. కేశవానంద భారతి (1973) కేసులో, రాజ్యాంగం యొక్క "ప్రాథమిక నిర్మాణాన్ని" పార్లమెంటు నాశనం చేయజాలదని సుప్రీంకోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. తద్వారా సవరణ అధికారానికి సబ్‌స్టాంటివ్ పరిమితులను విధించింది. ఇటీవల, ఎన్నికల బాండ్ల పథకంపై కోర్టు యొక్క పరిశీలన ఆర్థిక శాసనాలను కూడా రాజ్యాంగ పరిశీలనకు లోబడి ఉండేలా దాని నిబద్ధతను నొక్కి చెప్పింది.

ఒక స్తంభంగా న్యాయ స్వాతంత్ర్యం:

నిష్పాక్షికమైన న్యాయం కోసం స్వతంత్ర న్యాయవ్యవస్థ అనివార్యం. భారతదేశ రాజ్యాంగం న్యాయమూర్తుల పదవీకాలాన్ని భద్రపరుస్తుంది, నియామకాల కోసం ఒక సంప్రదింపుల ప్రక్రియను నిర్దేశిస్తుంది మరియు కఠినమైన అభిశంసన ప్రక్రియ

ద్వారా మాత్రమే తొలగింపును అనుమతిస్తుంది. అయినప్పటికీ, ఖాళీలను నింపడంలో జాప్యం, నియామకాలను ప్రభావితం చేయడానికి కార్యనిర్వాహక ప్రయత్నాలు మరియు తీర్పులపై ప్రజల విమర్శల నుండి స్వాతంత్ర్యం ఒత్తిడిని ఎదుర్కొంటుంది. 2015 జాతీయ న్యాయ నియామకాల కమిషన్ తీర్పు న్యాయమూర్తులే తమ సహచరులను ఎంపిక చేయడంలో నిర్ణయాత్మక పాత్ర పోషించాలని పునరుద్ఘాటించింది, తద్వారా తాత్కాలిక రాజకీయ ఒత్తిడుల నుండి న్యాయవ్యవస్థ యొక్క స్వయంప్రతిపత్తిని కాపాడుతుంది.

న్యాయ సమీక్ష మరియు చారిత్రాత్మక తీర్పులు:

ఏకపక్ష చట్టాలను కొట్టివేయడం ద్వారా చట్టబద్ధ పాలనను నిలబెట్టడానికి న్యాయ సమీక్ష కోర్టులకు అధికారం ఇస్తుంది. చారిత్రాత్మక నిర్ణయాలు——మనేకా గాంధీ v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (1978) వంటివి, ఇది కేవలం ప్రక్రియకు మించి వ్యక్తిగత స్వాతంత్ర్యం హక్కును విస్తరించింది, మరియు PUCL v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా (2003), ఇది టేజర్ల దుర్వినియోగాన్ని బహిర్గతం చేయడాన్ని తప్పనిసరి చేసింది——కార్యనిర్వాహక అతిక్రమణను కోర్టులు ఎలా అరికట్టాయో వివరిస్తాయి. ఈ తీర్పులు న్యాయ విశ్లేషణ చట్టాలు రాజ్యాంగ నైతికత మరియు సామాజిక న్యాయ ఆవశ్యకాలతో ఎలా పరిణామం చెందుతాయో నిర్ధారిస్తాయి.

ప్రాథమిక హక్కుల రక్షణ:

ప్రాథమిక హక్కులు భారతదేశ రాజ్యాంగ ప్రజాస్వామ్యానికి గుండెకాయ. హక్కుల ఉల్లంఘనల వల్ల బాధిత పౌరులు ఆర్టికల్స్ 32 మరియు 226 ప్రకారం సుప్రీంకోర్టు లేదా హైకోర్టును నేరుగా ఆశ్రయించవచ్చు. ప్రజా ప్రయోజన వ్యాజ్యాలలో న్యాయవ్యవస్థ యొక్క ప్రతిస్పందన——మహారాష్ట్ర గ్రామాలలో సురక్షితమైన తాగునీరు అందించడం లేదా D.K. బసు మార్గదర్శకాల ప్రకారం జైలు పరిస్థితులను మెరుగుపరచడం వంటివి——న్యాయం యొక్క పరిధిని అట్టడుగు వర్గాలకు విస్తరించింది మరియు చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని నిలబెట్టింది.

జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారించడం మరియు నిరంకుశత్వాన్ని నిరోధించడం:

న్యాయవ్యవస్థ వినూత్న పరిష్కారాల ద్వారా అవినీతి మరియు అధికార దుర్వినియోగాన్ని కూడా అరికడుతుంది. నర్మదా బచావో ఆందోళన కేసులో వర్తించిన నిరంతర ఆదేశం వంటి భావనలు, పూర్తి పరిష్కారం లభించే వరకు కోర్టు ఆదేశాలను పాటించవలసిందిగా కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థను బాధ్యత వహిస్తాయి. కోర్టులు ఫిరాయింపుల వ్యతిరేక నిబంధనల ప్రకారం శాసనసభ్యులను అనర్హులుగా ప్రకటించాయి మరియు కోర్టు ధిక్కరణకు అధికారులను తొలగించాయి, తద్వారా ప్రభుత్వ పదవి చట్టపరమైన పరిమితులలో ఉపయోగించబడవలసిన ఒక నమ్మకం అని బలపరుస్తుంది.

రాష్ట్ర అధికారాల సమతుల్యత:

భారతదేశ ప్రజాస్వామ్యం అధికారాల సున్నితమైన విభజనపై ఆధారపడి ఉంటుంది. రాష్ట్రాలలో రాష్ట్రపతి పాలన యొక్క ఏకపక్ష విస్తరణను సుప్రీంకోర్టు రద్దు చేసినప్పుడు చూసినట్లు, పార్లమెంటు మరియు కార్యనిర్వాహక వ్యవస్థ మధ్య వివాదాలను కోర్టులు పరిష్కరిస్తాయి. శాసన చర్యలు రాజ్యాంగ పరిమితులకు అనుగుణంగా ఉన్నాయని మరియు కార్యనిర్వాహక చర్యలు

ప్రజా ప్రయోజనాలకు సేవ చేస్తాయని నిర్ధారించడం ద్వారా, న్యాయవ్యవస్థ అధికార కేంద్రీకరణను నిరోధిస్తుంది మరియు ప్రజాస్వామ్య జవాబుదారీతనాన్ని కాపాడుతుంది.

సామాజిక న్యాయం మరియు సమానత్వాన్ని నిలబెట్టడం:

సామాజిక న్యాయం, రిజర్వేషన్లు మరియు వివక్ష వ్యతిరేక చట్టాల అమలులో న్యాయవ్యవస్థ ఒక శక్తివంతమైన మిత్రుడిగా నిలుస్తుంది. ఇంద్ర సాహ్నీ (1992) కేసులో, సామాజిక విచ్ఛిన్నతను నిరోధించడానికి కోర్టు వెనుకబడిన వర్గాలకు రిజర్వేషన్లను సమర్థించింది. నదులు మరియు అడవులను రాష్ట్ర ఆధీనంలో ఉన్న ట్రస్టులుగా ప్రకటించిన పర్యావరణ తీర్పులు భవిష్యత్ తరాలకు మరియు సమ్మిళిత వృద్ధికి న్యాయవ్యవస్థ యొక్క నిబద్ధతను ప్రతిబింబిస్తాయి.

కొత్త సవాళ్లను ఎదుర్కోవడం:

డిజిటల్ యుగం గోప్యత, సైబర్ క్రైమ్ మరియు డేటా రక్షణపై కొత్త ప్రశ్నలను లేవనెత్తుతుంది. పుట్టస్వామి (2017) కేసులో, సుప్రీంకోర్టు గోప్యతను ఒక ప్రాథమిక హక్కుగా గుర్తించింది, రాష్ట్ర చొరబాట్లకు కఠినమైన పరిశీలనను సూచించింది. కోర్టులు ఇప్పుడు నిఘా అవసరాలను వ్యక్తిగత స్వాతంత్ర్యాలతో సమతుల్యం చేయడానికి కృషి చేస్తున్నాయి. ఆధార్ డేటా వినియోగం మరియు సోషల్ మీడియా నియంత్రణ వంటి సమకాలీన ఆందోళనలకు చట్టబద్ధ పాలనను విస్తరించడంలో ఇది అనుగుణ్యతను ప్రదర్శిస్తుంది.

పర్యావరణ రక్షణ మరియు పబ్లిక్ ట్రస్ట్ సిద్ధాంతం:

పబ్లిక్ ట్రస్ట్ సిద్ధాంతాన్ని ఉటంకిస్తూ భారతీయ కోర్టులు పర్యావరణ న్యాయశాస్త్రంలో మార్గదర్శకులుగా నిలిచాయి. M.C. మెహతా కేసులలో, గంగా మరియు యమున నదుల వెంబడి కాలుష్య పరిశ్రమలను తరలించాలని న్యాయవ్యవస్థ ఆదేశించింది, సహజ వనరులు పౌరుల కోసం నమ్మకంతో నిర్వహించబడతాయని పునరుద్ఘాటించింది. ఈ విస్తృతమైన వ్యాఖ్యానం పర్యావరణ పాలనలో జవాబుదారీతనాన్ని బలపరుస్తుంది మరియు పర్యావరణ సంరక్షణలో చట్టబద్ధ పాలన యొక్క పరిధిని నొక్కి చెబుతుంది.

న్యాయ క్రియాశీలత మరియు ప్రజా ప్రయోజన వ్యాజ్యం:

ప్రజా ప్రయోజన వ్యాజ్యం యొక్క పెరుగుదల న్యాయానికి ప్రాప్యతను ప్రజాస్వామ్యీకరించింది, సాంప్రదాయ లోకస్ స్టాండి నిబంధనలు లేకుండా వ్యవస్థాగత సమస్యలను పరిష్కరించడానికి కోర్టులను అనుమతించింది. PILలు బాల కార్మిక చట్టాలు, రహదారి భద్రతా నియమాలు మరియు వన్యప్రాణి రక్షణలో సంస్కరణలను సాధించాయి. కొంతమంది న్యాయ క్రియాశీలతను అతిక్రమణగా విమర్శిస్తున్నప్పటికీ, ఈ సాధనం అణగారిన వర్గాల హక్కులను పదేపదే కాపాడింది, రాజ్యాంగ విలువలను నిలబెట్టడంలో న్యాయవ్యవస్థ యొక్క చురుకైన పాత్రను నొక్కి చెబుతుంది.

సరైన ప్రక్రియ మరియు నిష్పాక్షిక విచారణను నిలబెట్టడం:

సరైన ప్రక్రియ చట్టబద్ధ పాలన నుండి వేరు చేయలేనిది. న్యాయవ్యవస్థ నిష్పాక్షిక విచారణ ప్రమాణాలను అమలు చేస్తుంది, అవి అమాయకత్వం యొక్క ఊహ, తక్షణ న్యాయ ప్రాతినిధ్యం మరియు నిర్బంధ హింస నుండి రక్షణ వంటివి. గుడికంటి

నరసింహులు (1991) కేసులో, బలవంతపు ఒప్పుకోలును నిరోధించడానికి మార్గదర్శకాలు నిర్దేశించబడ్డాయి. సాక్ష్యం యొక్క అనుమతి రాజ్యాంగ భద్రతలకు అనుగుణంగా ఉందని ఇది నిర్ధారిస్తుంది.

సవాళ్లు:

దాని రాజ్యాంగ ఆదేశం ఉన్నప్పటికీ, భారతీయ న్యాయవ్యవస్థ అపారమైన కేసుల పెండింగ్‌తో పోరాడుతుంది. ఇది సకాలంలో న్యాయాన్ని దెబ్బతీస్తుంది. వివిధ కోర్టులలో 4 కోట్లకు పైగా కేసులు పెండింగ్‌లో ఉన్నాయి, తరచుగా పరిష్కారం కోసం దశాబ్దాల తరబడి వేచి ఉండవలసి వస్తుంది. ఈ స్తబ్దత దీర్ఘకాలిక సిబ్బంది కొరత నుండి వస్తుంది—భారతదేశంలో న్యాయమూర్తి-జనాభా నిష్పత్తి ప్రతి మిలియన్‌కు సుమారు 21 వద్ద ఉంది, ఇది ఐక్యరాజ్యసమితి సిఫార్సు చేసిన 50 కంటే చాలా తక్కువ—మరియు సరిపోని మౌలిక సదుపాయాల వల్ల కూడా ఇది జరుగుతుంది, ప్రత్యేకించి గ్రామీణ మరియు సెమీ-అర్బన్ జిల్లాలలో కోర్టు గదులు, రికార్డు గదులు మరియు ప్రాథమిక డిజిటల్ సౌకర్యాలు అరుదుగా ఉంటాయి.

కేవలం సంఖ్యలకు మించి, న్యాయానికి ప్రాప్యత అసమానంగా ఉంటుంది. భాషా అడ్డంకులు మరియు అధిక వ్యాజ్యం ఖర్చులు అట్టడుగు వర్గాలను చట్టబద్ధమైన దావాలను అనుసరించకుండా నిరోధిస్తాయి. అలాగే, ప్రక్రియల క్లిష్టత చాలా మంది వాదులను ఖరీదైన న్యాయవాదులను నియమించుకోవడానికి బలవంతం చేస్తుంది. జాప్యాలు కూడా వ్యవస్థపై నమ్మకాన్ని హరించివేస్తాయి—పరిమితుల చట్టాలు గడువు ముగుస్తాయి, సాక్ష్యం అదృశ్యమవుతుంది మరియు "న్యాయం ఆలస్యం అయితే, అది న్యాయం నిరాకరించబడినట్లే" అనే ప్రజా భావన గట్టిపడుతుంది. ఈ నిర్మాణ మరియు సామాజిక-ఆర్థిక అడ్డంకులు చట్టబద్ధ పాలనను లక్షలాది మందికి ఒక సైద్ధాంతిక ఆదర్శంగా మార్చే ప్రమాదం ఉంది.

ప్రతిపాదిత సంస్కరణలు:

కోర్టుల భారాన్ని తగ్గించడానికి మరియు న్యాయవ్యవస్థ పరిధిని విస్తరించడానికి, భారతదేశం న్యాయ సామర్థ్యాన్ని వేగంగా విస్తరించాలి మరియు దాని మౌలిక సదుపాయాలను ఆధునీకరించాలి. సబార్డినేట్ మరియు ఉన్నత కోర్టులలో న్యాయమూర్తుల మంజూరైన బలాన్ని పెంచడం, వేగవంతమైన నియామక డ్రైవ్‌లతో కలిపి, డిమాండ్ మరియు సరఫరా మధ్య అంతరాన్ని తగ్గిస్తుంది. అదే సమయంలో, ప్రతి జిల్లా మరియు తాలూకా కోర్టుకు హై-స్పీడ్ ఇంటర్నెట్, ఇ-ఫైలింగ్ పోర్టల్‌లు మరియు వర్చువల్-హియరింగ్ సామర్థ్యాలను కల్పించడం వాదులకు ప్రయాణ ఖర్చులను తగ్గిస్తుంది, కేసు నిర్వహణను క్రమబద్ధీకరిస్తుంది మరియు పెండెన్సీని తగ్గిస్తుంది.

ప్రక్రియల సామర్థ్యం మరియు పారదర్శకతను మెరుగుపరచడం కూడా చాలా ముఖ్యమైనది. సైబర్, పర్యావరణ మరియు వాణిజ్య వివాదాల కోసం ప్రత్యేక ట్రిబ్యునల్లను ఏర్పాటు చేయడం, డొమైన్-నిపుణులైన న్యాయ నిర్ణేతలను సరళీకృత ప్రక్రియల నిబంధనలతో జత చేయడం ద్వారా పరిష్కారాన్ని వేగవంతం చేయవచ్చు. నియామక ప్రక్రియను సంస్కరించడం—బహుశా ఒక బలపడిన మరియు పారదర్శక కొలీజియం లేదా నిర్ణీత సమయాలతో పునరుద్ధరించబడిన NJAC ద్వారా—న్యాయ స్వాతంత్ర్యాన్ని బలోపేతం చేస్తుంది. అదే సమయంలో, న్యాయ సహాయం, లోక్ అదాలత్‌లు మరియు మధ్యవర్తిత్వ కేంద్రాలను పెంచడం పూర్తి వ్యాజ్యానికి సరసమైన ప్రత్యామ్నాయాలను అందిస్తుంది. ఈ చర్యలన్నీ కలిసి ప్రజా నమ్మకాన్ని పునరుద్ధరించగలవు మరియు న్యాయవ్యవస్థ చట్టబద్ధ పాలన యొక్క రక్షకుడిగా దాని పాత్రను నెరవేర్చగలదని నిర్ధారిస్తాయి.

ముగింపు:

భారతీయ న్యాయవ్యవస్థ రాజ్యాంగ పాలనకు ఒక జాగరూక రక్షకుడిగా మిగిలిపోయింది. ప్రజాస్వామ్య ఆదర్శాలను తాత్కాలిక మెజారిటీలు లేదా పరిపాలనా విమర్శల ద్వారా దెబ్బతీయకుండా ఇది నిర్ధారిస్తుంది. చట్టాలను విశ్లేషించడం, హక్కులను రక్షించడం మరియు పరిష్కారాలను కనుగొనడం ద్వారా, కోర్టులు అభివృద్ధి చెందుతున్న సవాళ్లలో చట్టబద్ధ పాలనను నిలబెడతాయి. భారతదేశం భవిష్యత్తులోకి అడుగుపెడుతున్నందున, న్యాయ సామర్థ్యం, స్వాతంత్ర్యం మరియు ప్రాప్యతను బలపరచడం అందరికీ న్యాయం, స్వాతంత్ర్యం మరియు సమానత్వం యొక్క రాజ్యాంగ వాగ్దానాన్ని కాపాడటానికి కీలకమైనది.

(Or)

(d) సుస్థిర అభివృద్ధి మరియు సహజ వనరులను రక్షించాల్సిన అవసరం.

పరిచయం:

సుస్థిర అభివృద్ధి అనేది ఆర్థిక వృద్ధి, సామాజిక సమ్మిళితత్వం, మరియు పర్యావరణ రక్షణల మధ్య సమతుల్య సాధన. ఇది భవిష్యత్ తరాల అవసరాలను తీర్చగల సామర్థ్యాన్ని దెబ్బతీయకుండా, ప్రస్తుత అవసరాలను తీర్చడాన్ని నిర్ధారిస్తుంది. 1987 నాటి బ్రండ్ట్‌ల్యాండ్ నివేదిక ద్వారా ప్రాచుర్యం పొందిన ఈ భావన, వనరుల వినియోగం పర్యావరణ పరిమితులలో ఉండాలని, అదే సమయంలో సమానమైన శ్రేయస్సును అందించాలని డిమాండ్ చేస్తుంది. భారతదేశం వంటి పెరుగుతున్న జనాభా మరియు విభిన్న పర్యావరణ వ్యవస్థలు ఉన్న దేశానికి, అభివృద్ధిని సంరక్షణతో సమన్వయం చేయడం ఒక అత్యవసర సవాలు మరియు నైతిక ఆవశ్యకత.

అర్థం మరియు నిర్వచనం:

- సుస్థిర అభివృద్ధి మూడు పరస్పరం ఆధారపడిన స్తంభాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది:
- ఆర్థిక సుస్థిరత, ఇది సహజ మూలధనాన్ని క్షీణింపజేయని వృద్ధిని ప్రోత్సహిస్తుంది;
- సామాజిక సుస్థిరత, ఇది వనరులు, అవకాశాలకు సమానమైన ప్రాప్యతను సురక్షితం చేస్తుంది; మరియు
- పర్యావరణ సుస్థిరత, ఇది జీవవైవిధ్యం, పర్యావరణ వ్యవస్థ సేవలను కాపాడుతుంది.
- ఈ కోణాలు కలిసి, నీరు, నేల, ఖనిజాలు, అడవులు, మరియు వన్యప్రాణుల యొక్క వివేకవంతమైన వినియోగం మరియు దీర్ఘకాల లభ్యతను నిర్ధారిస్తాయి.

సహజ వనరుల ప్రాముఖ్యత:

సహజ వనరులు మానవ మనుగడ మరియు ఆర్థిక కార్యకలాపాలకు పునాది. అడవులు వాతావరణం, నీటి చక్రాలను నియంత్రిస్తాయి, నదులు వ్యవసాయం, పరిశ్రమలకు ఆధారం, మరియు ఖనిజాలు సాంకేతికత, మౌలిక సదుపాయాలకు శక్తినిస్తాయి. అయితే, అనియంత్రిత వెలికితీత నేల కోత, జలవనరుల క్షీణత, అటవీ నిర్మూలన, మరియు జాతుల నష్టానికి దారితీస్తుంది—ఇది ఆహార భద్రత, ఆరోగ్యం, మరియు వాతావరణ షాక్‌ల నుండి నిలకడను దెబ్బతీస్తుంది.

సుస్థిర అభివృద్ధి యొక్క సూత్రాలు:

నాలుగు ప్రాథమిక సూత్రాలు సుస్థిర వనరుల నిర్వహణకు మార్గనిర్దేశం చేస్తాయి:

- తరాల మధ్య సమానత్వం, ఇది తరాలకు వనరుల వినియోగంలో నిష్పక్షపాతాన్ని డిమాండ్ చేస్తుంది;
- జాగ్రత్త సూత్రం, ఇది శాస్త్రీయ అనిశ్చితి ఉన్నప్పటికీ నివారణ చర్యలను తీసుకోవాలని పిలుస్తుంది;
- కాలుష్య కారకుడే చెల్లింపు సూత్రం, పర్యావరణ నష్టానికి దాని మూలానికి బాధ్యతను అప్పగిస్తుంది; మరియు
- ప్రజా నమ్మక సిద్ధాంతం, రాష్ట్రం సహజ వనరులను దాని పౌరుల కోసం నమ్మకంతో కలిగి ఉంటుందని గుర్తిస్తుంది.

తరాల మధ్య సమానత్వం: తరాల మధ్య సమానత్వం అనేది నేటి సమాజం రేపటి పౌరుల కోసం ఒక ఆరోగ్యకరమైన, వనరులు సమృద్ధిగా ఉన్న పర్యావరణాన్ని సంరక్షించడాన్ని నిర్బంధిస్తుంది. ఉదాహరణకు, అధిక భూగర్భజలాల పంపింగ్ స్వల్పకాలిక వ్యవసాయ దిగుబడులను పెంచవచ్చు కానీ భవిష్యత్తు నీటి భద్రతను ప్రమాదంలో పడేస్తుంది, ఇది ఈ నిష్పక్షపాత సూత్రాన్ని ఉల్లంఘిస్తుంది.

పర్యావరణ రక్షణ మరియు సంరక్షణ: ఆరోగ్యకరమైన పర్యావరణ వ్యవస్థలు—అడవులు, చిత్తడి నేలలు, మడ అడవులు—గాలి, నీటిని శుభ్రం చేయడం, జీవవైవిధ్యాన్ని పోషించడం, మరియు విపత్తులను తగ్గించడం ద్వారా సహజ బఫర్‌లుగా పనిచేస్తాయి. రక్షిత ప్రాంతాలు, కమ్యూనిటీ అటవీప్రాంతాలు, మరియు కాలుష్య నియంత్రణలు వంటి సంరక్షణ చర్యలు ఈ జీవ-ఆధార వ్యవస్థలను నిర్వహించడానికి అవసరం.

భారతదేశంలో సుస్థిర అభివృద్ధికి సవాళ్లు: భారతదేశ వేగవంతమైన పట్టణీకరణ మరియు పారిశ్రామికీకరణ వనరుల ఒత్తిడిని తీవ్రతరం చేశాయి. మెట్రోపాలిటన్ విస్తరణ సారవంతమైన వ్యవసాయ భూమిపై చొరబడింది, అదే సమయంలో ఫ్యాక్టరీ వ్యర్థాలు, వాహన ఉద్గారాలు గాలి, నీటి నాణ్యతను దెబ్బతీస్తున్నాయి. అంతేకాక, వాతావరణ మార్పుల వల్ల పెరుగుతున్న ఉష్ణోగ్రతలు మరియు అస్తవ్యస్తమైన వర్షపాతాలు ఇప్పటికే అధిక వెలికితీత, కాలుష్యం నుండి ఇబ్బంది పడుతున్న ప్రాంతాలలో నీటి కొరతను మరింత తీవ్రతరం చేస్తున్నాయి.

ఈ జీవభౌతిక ఒత్తిళ్లను పెంచుతూ, పాలన మరియు అమలు లోపాలు కూడా ఉన్నాయి. పర్యావరణ నిబంధనల బలహీనమైన అమలు, నిధులు లేని అటవీ మరియు వన్యప్రాణి సంస్థలు, మరియు తరచుగా విధాన మార్పులు సంరక్షణ ప్రయత్నాలను దెబ్బతీస్తున్నాయి. భారీ స్థాయి మౌలిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులు కొన్నిసార్లు బలమైన పర్యావరణ ప్రభావ అంచనాలు లేకుండానే కొనసాగుతాయి, ఇది నివాస ప్రాంతాల విభజనకు మరియు స్థానిక సమాజాలతో సామాజిక సంఘర్షణలకు దారితీస్తుంది.

భారతదేశంలో రాజ్యాంగ మరియు చట్టపరమైన చట్రాలు:

భారత రాజ్యాంగం పర్యావరణ రక్షణను పవిత్రం చేస్తుంది: ఆర్టికల్ 48A రాష్ట్రం అడవులు, వన్యప్రాణులను కాపాడాలని నిర్దేశిస్తుంది, అదే సమయంలో ఆర్టికల్ 51A(g) పర్యావరణాన్ని రక్షించడం పౌరుల ప్రాథమిక విధిగా విధిస్తుంది. సుప్రీంకోర్టు యొక్క చారిత్రాత్మక తీర్పులు—ప్రజా ట్రస్ట్ సిద్ధాంతం యొక్క అన్వయం మరియు పర్యావరణ ప్రభావ అంచనాల కఠినమైన అమలు వంటివి—ఈ రాజ్యాంగ ఆదేశాలను బలపరిచాయి.

ఆర్థిక కోణం: సుస్థిర అభివృద్ధి GDP విస్తరణను వనరుల క్షీణత నుండి వేరుచేసే హరిత వృద్ధి నమూనాలకు సహాయపడుతుంది. జాతీయ సౌర మిషన్ క్రింద పునరుత్పాదక శక్తిని స్వీకరించడం, పరంపరాగత్ కృషి వికాస్ యోజన

ద్వారా ప్రోత్సహించబడిన సుస్థిర వ్యవసాయ పద్ధతులు, మరియు పట్టణ వ్యర్థాల నిర్వహణలో వలయాకార ఆర్థిక కార్యక్రమాలు ఆర్థిక కార్యకలాపాలు సహజ మూలధనాన్ని ఖర్చు చేయకుండా ఎలా వృద్ధి చెందవచ్చో వివరిస్తాయి.

సామాజిక కోణం: పర్యావరణ క్షీణత సాధారణ-ఆస్తి వనరులపై ఆధారపడిన అట్టడుగు వర్గాలను అసమానంగా ప్రభావితం చేస్తుంది. మహాత్మా గాంధీ జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామీ చట్టం (MGNREGA) వంటి సమానమైన అభివృద్ధి విధానాలు నీటిపారుదల పునరుద్ధరణ మరియు అటవీకరణను ఏకీకృతం చేస్తాయి, జీవనోపాధి భద్రతను పర్యావరణ వ్యవస్థ పునరుజ్జీవనం మరియు సామాజిక న్యాయంతో కలుపుతాయి.

సాంకేతిక కోణం: సాంకేతికత ఒక రెండు అంచుల కత్తి: అది వనరుల దోపిడీని వేగవంతం చేయవచ్చు లేదా సంరక్షణ పురోగతులను అందించవచ్చు. భారతీయ స్టార్టప్‌లు సౌర నీటిపారుదల పంపులు మరియు ఖచ్చితత్వ-వ్యవసాయ డ్రోన్‌లను అభివృద్ధి చేస్తున్నాయి, అదే సమయంలో బ్లాక్‌చెయిన్ పైలట్‌లు అక్రమ కలప కటింగ్‌ను నిరోధించడానికి కలప సరఫరా గొలుసులను ట్రాక్ చేస్తున్నాయి. సాంకేతికతను బాధ్యతాయుతంగా ఉపయోగించుకోవడానికి నియంత్రణ పర్యవేక్షణ, సామర్థ్య నిర్మాణం అవసరం.

ప్రపంచ మరియు జాతీయ విధాన కార్యక్రమాలు: అంతర్జాతీయంగా, ఐక్యరాజ్యసమితి యొక్క సుస్థిర అభివృద్ధి లక్ష్యాలు (SDGs) మరియు పారిస్ ఒప్పందం సమిష్టి చర్యలకు మార్గనిర్దేశం చేస్తాయి. దేశీయంగా, స్వచ్ఛ భారత్ మిషన్ (శుభ్రత), జల్ జీవన్ మిషన్ (గ్రామీణ నీటి సరఫరా), మరియు జాతీయ స్వచ్ఛ వాయు కార్యక్రమం (NCAP) వంటి ప్రధాన కార్యక్రమాలు ప్రపంచ నిబద్ధతలను స్థానికీకరించిన జోక్యాలుగా అనువదిస్తాయి.

వ్యక్తులు మరియు సమాజాల పాత్ర: గ్రాస్‌రూట్ సంరక్షణ ఇంకా చాలా ముఖ్యమైనది. రాజస్థాన్‌లో సాంప్రదాయ నీటి-సేకరణ వ్యవస్థలు, కేరళలో కమ్యూనిటీ-నిర్వహించే పవిత్ర వనాలు, మరియు సుందర్‌బన్స్‌లో మత్స్యకారుల నేతృత్వంలో మడ అడవుల పునరుద్ధరణ వంటివి స్థానిక జ్ఞానం శాస్త్రీయ సంరక్షణకు ఎలా తోడ్పడుతుందో చూపిస్తాయి, సమాజ యాజమాన్యాన్ని బలపరుస్తాయి.

భవిష్యత్ దృక్పథం మరియు సుస్థిరతా లక్ష్యాలు: భారతదేశంలో సుస్థిర అభివృద్ధిని సాధించడానికి, పట్టణీకరణ, వ్యవసాయం, మరియు పరిశ్రమలను పర్యావరణ పరిమితులతో సమన్వయం చేసే సమగ్ర ప్రణాళిక అవసరం. పరివర్తనాత్మక వ్యూహాలు——సుస్థిర మౌలిక సదుపాయాల కారిడార్లు, రక్షిత ప్రాంతాలను కలిపే జీవవైవిధ్య కారిడార్లు, మరియు వాతావరణ-నిలకడ గల వ్యవసాయం——2030 నాటికి SDG లక్ష్యాలను చేరుకోవడానికి అవసరం.

ప్రతిపాదిత సంస్కరణలు: మొదట, పర్యావరణ పాలనను బలోపేతం చేయడానికి ఒక ఏకీకృత నియంత్రణ చట్రం అవసరం. స్పష్టమైన ఆదేశాలు, తగిన బడ్జెట్‌లు, మరియు డిజిటల్ పర్యవేక్షణ సాధనాలతో ఒక జాతీయ పర్యావరణ అథారిటీ క్రింద అతివ్యాప్తి చెందుతున్నసంస్థలను ఏకీకృతం చేయడం జవాబుదారీతనాన్ని మెరుగుపరుస్తుంది. వనరుల ఆరోగ్య సూచికలకు అనుసంధానించబడిన——మంత్రిత్వ శాఖలు, రాష్ట్ర విభాగాలకు ఫలిత-ఆధారిత పనితీరు కొలమానాలను ప్రవేశపెట్టడం విధాన సమన్వయం, కఠినమైన అమలును నిర్ధారించగలదు.

రెండవది, హరిత ఆర్థిక వనరులను సమీకరించడం చాలా కీలకమైనది. భారతదేశం పెద్ద స్థాయి సంరక్షణ, పునరుత్పాదక శక్తి ప్రాజెక్టులకు నిధులు సమకూర్చడానికి దాని సార్వభౌమ హరిత బాండ్ల మార్కెట్‌ను విస్తరించాలి, అదే సమయంలో పర్యావరణ

ఆవిష్కరణల కోసం పన్ను మినహాయింపులు, క్రెడిట్ హామీల ద్వారా ప్రైవేట్ పెట్టుబడిని ప్రోత్సహించాలి. అదే సమయంలో, కార్బన్ సీక్వెస్ట్రేషన్, నీటి శుద్ధీకరణ, మరియు పరాగ సంపర్కం వంటి పర్యావరణ వ్యవస్థ సేవలను జాతీయ అకౌంటింగ్‌లో ఏకీకృతం చేయడం—సహజ మూలధనం యొక్క నిజమైన ఆర్థిక విలువను విధాన నిర్ణేతలు గుర్తించడానికి సహాయపడుతుంది.

ముగింపు:

భారతదేశం యొక్క పర్యావరణ పునాదులను కాపాడటానికి, సమ్మిళిత శ్రేయస్సును అందించడానికి సుస్థిర అభివృద్ధి చాలా అవసరం. సూత్రబద్ధమైన పాలన, సాంకేతిక ఆవిష్కరణ, మరియు సమాజ భాగస్వామ్యం ద్వారా సహజ వనరులను రక్షించడం భవిష్యత్ తరాలకు నీరు, జీవవైవిధ్యం, మరియు వాతావరణ స్థిరత్వాన్ని సురక్షితం చేస్తుంది. విధానం, ఆచరణల హృదయంలో తరాల మధ్య సమానత్వం, పర్యావరణ సంరక్షణను పొందుపరచడం ద్వారా, భారతదేశం శ్రేయస్సు మరియు నిలకడ గల అభివృద్ధి మార్గాన్ని రూపొందించగలదు.

Q2. ఈ క్రింది గద్య భాగాన్ని శ్రద్ధగా చదివి, దిగువ ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సరైన సమాధానాలను స్పష్టంగా వ్రాయండి :

12x5=60

(a) COP 29 సదస్సులో భారతదేశం ప్రధానంగా ఏ విషయాన్ని నొక్కి చెప్పింది? 12

COP 29 సదస్సులో భారతదేశం ప్రధానంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు వాతావరణ మార్పుల నివారణకు మరింత ఆర్థిక సహాయం అందించాలని నొక్కి చెప్పింది.

(b) భారతదేశంలో కాలుష్య సమస్యల వల్ల ప్రజల ఆరోగ్యంపై ఎలాంటి ప్రభావాలు పడుతున్నాయి? 12

భారతదేశంలో కాలుష్య సమస్యల వల్ల ప్రజల ఆరోగ్యంపై శ్వాసకోశ, గుండె సంబంధిత వ్యాధులు, జీవక్రియ లోపాలు, గర్భధారణ సమస్యలు, పిల్లల ఎదుగుదల మందగించడం మరియు మానసిక ఆరోగ్య సమస్యలు వంటి తీవ్రమైన ప్రభావాలు పడుతున్నాయి. ముఖ్యంగా సూక్ష్మ కణాలు (PM2.5) ఈ ప్రభావాలకు ప్రధాన కారకాలు.

(c) భారతదేశంలో పర్యావరణ పాలనా వ్యవస్థలో ఉన్న ప్రధాన లోపం ఏమిటి? 12

భారతదేశంలో పర్యావరణ పాలనా వ్యవస్థలో ఉన్న ప్రధాన లోపం ఏమిటంటే, అది వివిధ విభాగాల మధ్య విభజించబడి ఉంది. సెంట్రల్ పొల్యూషన్ కంట్రోల్ బోర్డ్ (CPCB), పర్యావరణ, అటవీ మరియు వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ (MoEFCC), మరియు ఆరోగ్య మరియు కుటుంబ సంక్షేమ మంత్రిత్వ శాఖ (MoHFW) వంటి వేర్వేరు సంస్థలు వేర్వేరు బాధ్యతలను నిర్వర్తించడం వల్ల డేటా మార్పిడి, సమన్వయ చర్యలు లోపిస్తున్నాయి. దీనివల్ల కాలుష్యం వల్ల కలిగే ఆరోగ్యపరమైన సమస్యలను సమగ్రంగా పరిష్కరించడం కష్టమవుతోంది.

(d) పర్యావరణ కాలుష్యం వల్ల ఏ వర్గాల ప్రజలు ఎక్కువగా ప్రభావితం అవుతున్నారు? 12

VISHNU IAS

పర్యావరణ కాలుష్యం వల్ల ఎక్కువగా ప్రభావితం అవుతున్న వర్గాల ప్రజలు పిల్లలు, వృద్ధులు మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడిన వర్గాలు. ఈ వర్గాలపై కాలుష్యం యొక్క భారం ఎక్కువగా పడుతుంది.

(e) నిపుణులు సూచిస్తున్న 'ఏకీకృత పర్యావరణ ఆరోగ్య నియంత్రణ సంస్థ' (EHRA) యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు ఏమిటి?

12

నిపుణులు సూచిస్తున్న 'ఏకీకృత పర్యావరణ ఆరోగ్య నియంత్రణ సంస్థ' (EHRA) యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు:

1. పర్యావరణ పర్యవేక్షణను ఆరోగ్య ప్రభావాల సమాచారంతో అనుసంధానించడం.

2. వివిధ రంగాలలో విధాన రూపకల్పనను క్రమబద్ధీకరించడం.

3. కాలుష్య నియంత్రణ, ప్రమాద నివారణ రెండింటినీ లక్ష్యంగా చేసుకుని సమగ్ర నియంత్రణలను అమలు చేయడం.

4. భారతదేశంలో మరింత సురక్షితమైన ప్రజారోగ్యం మరియు స్థిరమైన అభివృద్ధికి మార్గం సుగమం చేయడం.

Q3. ఈ క్రింది ప్రస్తావికను మీ సొంత మాటలలో మూడవ వంతు పరిమాణానికి కుదించండి. దీనికి శీర్షిక అవసరం లేదు :

60

కొండ అంచున నిలబడిన ఆర్య, సూర్యోదయాన్ని చూసి ఆనందంతో మునిగిపోయింది. ఆ బంగారు కిరణాలు ఆమెకు కొత్త ఆశలను రేకెత్తించాయి, పాత స్నేహితులతో నవ్వుకున్న జ్ఞాపకాలను గుర్తు చేశాయి.

అయితే, ఆమె భవిష్యత్తుపై అనిశ్చితి, సందేహాల మేఘాలు చుట్టుముట్టాయి. తన మార్గం, తన ఎంపికల గురించి ఆమె హృదయంలో ఒక భయం మొదలయ్యింది. అయినప్పటికీ, ఆ భయం ఓటమి కాదని, అది కేవలం ఒక హెచ్చరిక మాత్రమేనని ఆమె అర్థం చేసుకుంది.

ఆ తర్వాత వర్షం మొదలైనప్పుడు, గతాన్ని తలుచుకొని బాధపడింది. కానీ ఆ బాధలోంచే ఒక కొత్త బలం పుట్టుకొచ్చింది. తన మనసులోని బాధల భారాన్ని చినుకులు కడిగివేసినట్లు ఆమెకు అనిపించింది.

చివరగా, మధ్యాహ్నం ఆకాశం తేటపడగానే ఆర్య హృదయంలో ఆశ చిగురించింది. జీవితంలోని ప్రతి భావోద్వేగం తనను ఒక సంపూర్ణ వ్యక్తిగా మార్చిందని గ్రహించిన ఆమె, భయం, ఆనందం, దుఃఖం మరియు ఆశల మధ్య సమతుల్యతను సాధించి, ముందుకు సాగాలని నిశ్చయించుకుంది.

Q4. ఈ క్రింది తెలుగువచనాన్ని ఆంగ్లంలోనికి అనువదించండి : 20

In a small village named Suryapet, agriculture was the sole source of livelihood. However, for several years, the lack of proper rainfall caused severe hardship for the farmers. Burdened by

debt, their future became bleak. Moved by this situation, a young man from the village, Ravi, decided to bring about a change, but he had no concrete plan.

One day, while talking to his friends near the fields, Ravi noticed a problem: the waste from the fields and other useless materials were being thrown away. An idea struck Ravi that they could make something useful out of this waste. He realized that they could produce organic fertilizers from this waste and biogas from cow dung. He shared this idea with his friends, and with their cooperation, they started a small project.

As the project became successful, other farmers in the village also showed interest. Ravi and his friends trained the villagers and made everyone a part of the project. By using the produced organic fertilizers in their fields, the crop yield increased. They sold the surplus fertilizer in the market and earned profits. They also supplied electricity to the village homes through the biogas.

Due to these changes, Suryapet village became economically strong. The farmers got out of debt and became self-reliant. With a small idea, Ravi transformed the entire village into an economically independent community. This story shows how even small changes can have a huge impact on the economy. It proved that with self-confidence and collective effort, anything can be achieved.

Q5. ఈ క్రింది ఖండికను ఇంగ్లీసు నుండి తెలుగులోకి అనువదించండి : 20

సముద్ర తీరాన ఉన్న ఒక గ్రామంలో, 1930 నాటి భరించలేని వేసవి కాలం అది. యువతి లీల ఉప్పు మైదానాలపై వంగి, స్ఫటికాలైన ఉప్పును గుడ్డ సంచిలోకి తీసుకుంటుంది. మహాత్మా గాంధీ స్వయంగా తుపాకులు, బాంబులతో కాకుండా, నిశ్శబ్ద కవాతులు, నిరాయుధ ధిక్కరణలతో ఉప్పు చట్టాలను ఉల్లంఘించాలని ప్రతి భారతీయుడిని కోరారనే వార్త వ్యాపించింది. లీల తన వేళ్ళకు తగిలిన ఆ ఉప్పు గింజల స్పర్శతో, "సత్యం, అహింస విడదీయరానివి" అని గాంధీ చెప్పిన మాటలను గుర్తు చేసుకుని, ఆ నమ్మకంతో బ్రిటిష్ పాలనకు గుండెల్లోకి వెళ్లాలని శపథం చేసింది.

మరుసటి రోజు తెల్లవారుజామున, లీల గ్రామస్తులందరినీ పెద్ద బజార్ వైపు నడిపించింది, ప్రతి ఒక్కరూ ప్రతిఘటనకు గుర్తుగా గుప్పెడు ఉప్పును పట్టుకున్నారు. వారు కాలి నడకన దుమ్ము రోడ్లపై స్వాతంత్ర్య గీతాలు పాడుతూ నడిచారు. బ్రిటిష్ అధికారులు చెదరిపోమని అరిచినా వారు పారిపోలేదు. డిప్యూటీ కలెక్టర్ వెళ్ళిపోమని డిమాండ్ చేసినప్పుడు, లీల ముందుకు వచ్చి సత్యాగ్రహం—"సత్యాన్ని గట్టిగా పట్టుకోవడం"—గురించి మెల్లగా చెప్పి, అతనికి బహుమతిగా, సవాలుగా ఒక చిటికెడు ఉప్పును అందించింది. ఆమె నిశ్శబ్ద ధైర్యానికి ఆ అధికారి కోపం తగ్గిపోయినా, తన చేతిలోని లాఠీని పైకి లేపాడు.

మొదటి దెబ్బలు పడినప్పుడు, లీల తన వెన్నెముకను కానీ, ఆత్మను కానీ వంచలేదు; బదులుగా, ఆమె వెనుక ఉన్న పిల్లలను కాపాడుతూ, గాంధీ మాటలను గుసగుసలాడింది: "ఒక సున్నితమైన మార్గంలో, మీరు ప్రపంచాన్ని కదిలించగలరు." ఆ గుంపు ఎదురు తిరగలేదు; వారు తమ పెదాలపై దుఃఖభరిత గీతాలను పాడుతూ ఆ బాధను భరించారు. ప్రతి ఏడుపు నైతిక సంకల్పాన్ని ప్రతిధ్వనించింది. ఈ శాంతియుత నిరసన వార్త చుట్టుపక్కల జిల్లాలకు వ్యాపించింది. అక్కడ ఒక్క రాయి కూడా విసరబడలేదని, ఒక్క బుల్లెట్ కూడా కాల్చబడలేదని చూసి జర్నలిస్టులు ఆశ్చర్యపోయారు——అయినా కూడా ఈ సాధారణ సత్యం యొక్క ఆపలేని తరంగానికి అధికారం వణికిపోయింది.

జిల్లా జైలులోని ఇరుకైన గదిలో, లీల చల్లటి నేలపై కాలుముడుచుకుని కూర్చుని, జైలులో ఉన్న పెద్దలు, ఉపాధ్యాయులతో కలిసి నిరాహారదీక్ష చేసింది. ఆమె భగవద్గీతలోని శ్లోకాలతో, గాంధీ ప్రసంగాలతో కాగితాలు నింపింది, విడుదలైన తర్వాత తన ప్రజలను ఎలా నడిపించాలో ప్రణాళికలు వేసుకుంది. గదులు బూడిద రంగులో, రోజులు పొడవుగా ఉన్నప్పటికీ, ఆమె వాటిని ఒక ప్రయోజనం యొక్క కోటగా భావించింది. గడిచిన ప్రతి గంట సామూహిక సంకల్పాన్ని ఏ కత్తి కన్నా పదునైన ఆయుధంగా మారుస్తుందని ఆమె నమ్మింది.

జిల్లా మేజిస్ట్రేట్ చివరికి వారిని విడుదల చేయమని ఆదేశించినప్పుడు, గ్రామస్తులు ఉత్సాహంతో రోడ్డుపైకి వచ్చి, తమ సున్నితమైన వీరనారికి ఉప్పు, పూలు అందించారు. లీల తన మురికి పట్టిన అరచేతులను ఆకాశానికి ఎత్తింది. అది బ్రిటిష్ వారిపై విజయం కోసం కాదు, దేశమంతటా చైతన్యం మేల్కొనడాన్ని జరుపుకోవడానికి. స్వాతంత్ర్యం కోసం తరువాత కవాతు చేసిన ప్రతి గ్రామంలో, వారు ఆమె ఉదాహరణను గుర్తుంచుకుంటారు: అచంచలమైన సత్యం, అహింసాత్మక ప్రతిఘటన ద్వారా, అణగారిన ఆత్మలు చరిత్ర యొక్క గమనాన్ని న్యాయం వైపు వంచగలవు.

Q6. (a) ఈ క్రింది జాతీయాలను మీ సొంత వాక్యాలలో ప్రయోగించండి : 2x5=10

(i) **వంటింటి కుందేలు:** మా బావగారు ఒక వంటింటి కుందేలు. బయట ఏంచేయాలో తెలియదు.

(ii) **పెళ్ళి నడకలు:** ప్రభుత్వ పనులు ఎప్పుడూ పెళ్ళి నడకలు లాగే ఉంటాయి.

(iii) **రావణకాష్టం:** ఆ గొడవలో ఇద్దరు కలిసి రావణకాష్టం పెట్టారు.

(iv) **నీటిమీది రాత:** నా జీవితంలో ఈ సమస్యలు అన్నీ నీటిమీది రాత లాంటివి. తొందరలోనే పరిష్కారం అవుతాయి.

(v) **గాను గెద్దు:** మా తమ్ముడు ఇంట్లో, ఆఫీసులో గాను గెద్దు లాగా పనిచేస్తున్నాడు.

(b) **ఈ క్రింది వాటికి సమానార్థక పదాలను వ్రాయండి :** 2x5=10

(i) **పంచాస్యం:** సింహం, కేసరి, మృగరాజు, మృగేంద్రుడు

(ii) **తిమిరం:** చీకటి, అంధకారం, అంధం, అజ్ఞానం

(iii) **ఇభము:** ఏనుగు, గజము, కుంజరము, హస్తి

(iv) కోవిదులు: పండితులు, విద్వాంసులు, జ్ఞానులు, మేధావులు

(v) ఆశుగం: బాణం, శరము, సాయకం, ఆశువు

(c) ఈ క్రింది వాటికి వ్యతిరేకార్థ పదాలను వ్రాయండి : 2x5=10

(i) నవీనం: పురాతనం

(ii) పొగడు: నిందించు

(iii) సులభము: కష్టము

(iv) శీఘ్రం: ఆలస్యం

(v) పూర్వ: పర

(d) ఈ క్రింది పదాలలోని అక్షర దోషాలను సరిచేయండి : 2x5=10

(i) అద్యపకుడు – అధ్యాపకుడు

(ii) అహ్లాదంగా – ఆహ్లాదంగా

(iii) పరిస్తితి – పరిస్థితి

(iv) సాధారనం – సాధారణం

(v) సందెహం – సందేహం

VISHNU IAS